

- 1 פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק ג משנה א
- 2 [א] טעם דברי חכמים ששני הדיינים הם שבוררין שלישי, לפי שהדיין שרצה אותו אחד מבעלי הדין מהפך בזכותו,
3 וכן הדיין השני מהפך בזכות בעל הדין השני שבררו, והשלישי יכריע ביניהם ולא תהא לו נטייה לאחד מבעלי הדין
4 לפי שאף אחד מהם לא בררו. ומחלוקת ר' מאיר וחכמים אינה בדיינין מומחין אלא בדיינין שאינן מומחין, שר' מאיר
5 סובר כיון שאינם מומחין יכול לפקפק בדיניהם, וחכמים אומרים כיון שהם כשרים ונבררו כמו שאמרנו אינו יכול
6 לפסול דיינו. וענין דברי חכמים אם היו כשרים או מומחין, אינו אלא פירוש, וכאלו אמר אם היו כשרים הרי הן
7 כמומחין שאינו יכול לפסולן. והמתברר מכל התלמוד בענין זה הוא מה שאסדיר לך, והוא, שבעלי דינים אם הסכימו
8 על אנשים מסויימים לדון להם וקבלום עליהם, ואפילו לא היו אותם האנשים חכמים אלא הדיינות הרי דינם קיים
9 עליהם, אלא אם כן טעו בדן הרי אלו חוזרין. ובטעות הדיינים בדן יש חלוקים וסווגים שאין זה מקומם. ואם בעלי
10 הדין לא בררו אותם הדיינים ולא מינו אותם עליהם אלא הם מעצמם העמידו את עצמם לדון את בני אדם, או
11 שמינה אותם המלך, או מקצת זקני הקהל, לא אותם בעלי הדין, הרי אם היו מומחין דיניהם דין ודינם קיים אם לא
12 טעו כמו שאמרנו. וענין מומחין, שיהו מבעלי החכמה חכמת התורה, בקיאים בלשונות האמורים בענין, ויש בהם
13 יכולת להקיש וללמוד דבר מדבר, כמו שביאר התלמוד באמרם כגון אנא דגמירנא וסבירנא, כלומר שאני זוכר את
14 הלשונות ויודע אני לפרש ולהקיש ולהבין את הענינים, אדם שזה תיאורו מותר לו לדון אפילו יחידי ואף על גב דלא
15 נקיט רשותא מריש גלות, ובתנאי שיתפרסם אצל בני אדם שהוא כך והוא ענין אמרם מומחה לרבים. ואם לא היה
16 מומחה אין דינו דין ואפילו דן אמת ואפילו היה לו רשות ראש גלות, לפי שאין הרשות מועילה אלא למומחה כמו
17 שנתבאר בתלמוד. אלא שזה המומחה דלא נקיט רשותא אין לו לכופ בעלי דינים לדון לפניו, אלא שאם דן אותם
18 דינו קיים עליהם. אבל המומחה דנקיט רשותא מריש גלות הרי זה דן את בעלי דין בין אם ירצה אחד מהם או לא
19 ירצה, ואין שום אדם יכול לצאת מדינו בכל מקום. ואם היה זה המומחה נקיט רשות מבית דין של ארץ ישראל
20 כלומר ראש ישיבה הרי זה דן את בעלי הדין ואפילו סירבו ודוקא בארץ ישראל בלבד. זהו סכום המסקנא בענין זה.
21 ואמר זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה, אין מחלוקתו עם חכמים במי שהביא שני עדים להעיד לו באיזה
22 דבר שבעל דינו יפסול אותם ושומעין לו, כי זה ברור שאין שומעין לו אלא אם כן הביא ראיה שהם קרובים או
23 פסולים, אלא מחלוקת ר' מאיר וחכמים בראובן שטען על שמעון שהוא חייב לו ממון, והביא ראובן שני עדים והעידו
24 על שמעון שכך הוא הדבר, והביא עוד אחר כך שני עדים אחרים וגם הם העידו כעדות שני העדים הקודמים, הרי
25 אם טען שמעון ואמר ארבעת העדים האלו פסולים, ר' מאיר אומר מקבלים דבריו ואומרים לראובן ברר שהם
26 כשרים, לפי שלא הבאת עדים אחר עדים להעיד בדבר אחד בעצמו אלא מפני שאתה יודע שמקצתם אינם ראויין
27 להעיד ואין אנו יודעין מי הפסולים אם הראשונים או האחרונים, ולכן עליך לברר כשרות אחת מהם. וחכמים
28 אומרים אין חשש בהבאת עדים אחר עדים, לפי שלא עשה כן מחמת פסלות אחד מהם אלא לחזק את טענתו
29 ולהודיע שזה דבר ידוע אצל רבים, ואין שומעין לשמעון אלא אם כן בירר הפסלות. והלכה כחכמים בכל הענין.
- 30 רא"ש מסכת סנהדרין פרק ג סימן ב
- 31 ב מפני שיש חסרי דעת טועין בדברי רש"י ולמדן ממנו שהדיין יש לו להפך בזכות אותו שברר ועומד במקומו
32 לחפות בדברים אשר לא כדין ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות ונתלין בדברי רש"י שמשמע שיש לו
33 להפך בזכותו. וחלילה וחס לא דקדקו בדבריו שכתב דסברי הרי אני ביררתי. כי הוא סובר כך שיהפך בזכותו יותר
34 מבזכות האחר ומתוך זה ציית לדיניהן. אבל הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברא לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור
35 אבל אם היה יכול להטעות את חבריו לקבל סברתו אף על פי הוא מסופק בה הרי זה בכלל מטה משפט אבל מתוך
36 שזה ביררו מבין דבריו לאשורו ואם יש לו שום צד זכות נושא ונותן עם חברו וכן עושה הדיין האחר לשני נמצא לא
37 נשאר זכות (לא) נסתר ונעלם לשניהם והשלישי שומע משא ומתן של שניהם ומכריע ביניהם ויוצא הדין לאמתו.
38 וחכמים אומרים שני הדיינים בוררים להן עוד אחד. א"ר יהודה אמר רב כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין לא היו
39 חותמין השטר אא"כ יודעין מי חותם עמהן* ואין יושבין בדן אא"כ יודעים מי ישב עמהן אין נכנסין לסעודה אא"כ
40 יודעין מי מיסב עמהן. הלכך בעינן דעת הדיינין שלא יבררו הבעלי דינין מי שאין הגון בעיניהם לישב עמו. ואם
41 הדיינין לא יוכלו להשוות דעתם לברר שלישי זקני העיר ומנהיגיה יתנו להן שלישי ואם אין זקנים ומנהיגים בעיר ילך
42 התובע בפני שלשה ויכופו הנתבע לבוא לדון לפניו** וכן אם הנתבע מערים לברור דיין שאינו הגון לשבת אצל
43 דיין הגון כופין אותו לדון בפני שלשה או שיברור דיין הראוי:

- 1 הגהות אשרי מסכת סנהדרין פרק ג סימן א
- 2 הכא מיירי כששניהם מתרצים לב"ד ואז אין לנו לכופם לדון אלא לפני מי שמתרצה אבל מסרב ואין רוצה לדון כלל
- 3 ג' הדיטות או יחיד מומחה יכולין לדונו בע"כ. מא"ז
- 4 ואוקמא בגמרא דאותו שלישי לכ"ע דעת הדיינין בעינן כי פליגי בדעת בעלי דינין דרבי מאיר סבר דדעת בעלי **
- 5 דינין נמי בעינן ורבנן סברי דלא בעינן לדעת בעלי דינין והלכה כחכמים ויש ללמוד מכאן היכא דבררו את שני
- 6 הדיינין וטענו לפנייהם שאין בעלי דינין יכולין לומר לדיינין אל תשאלו דיני לפני פלוני ת"ח אלא בפני פלוני דהא
- 7 הלכה כחכמים דלא בעי דעת בעלי דינין והיכא שזה בורר לו אחד אין אחד מהן יכול לחזור בו ולברור אחר כדמוכח
- 8 באורך. מא"ז ע"כ
- 9 ואוקמא רבי יוחנן בערכאות שבסוריא /שבסוריא/ דהיינו יושבי קרנות שיש לכל אחד לומר לא אדון אלא לפני ***
- 10 מומחה ורבנן סברי דהואיל שזה בירר לו אחד מיושבי קרנות גם הוא בורר לו אחד וקי"ל כרבנן הלכך לא שנא בירר
- 11 לו מומחה לא שנא בירר לו אחד מיושבי קרנות לא מצי למימר לא אדון בפניו עד שיביא ראיה שהוא קרוב או פסול.
- 12 מא"ז ע"כ
- 13 ודוקא ערכאות שבסוריא פירוש שנתמנו להיות דיינין אבל יושבי קרנות שלא נתמנו להיות דיינין אפילו לרבנן פסולין
- 14 כן פר"י בריש מכילתין בשמעתא קמייתא ומדקאמר זה פוסל וזה פוסל משמע דאפילו לזה כה"ג מצי מעכב מהרי"ח
- 15 ע"כ:
- 16 שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן יג
- 17 סעיף א
- 18 א {א} אחד מבעלי דינים א' שאמר: איש פלוני ידון לי, ואמר בעל דינו: פלוני ידון לי, <א> ב' הרי אלו שני דיינים
- 19 שבררו זה אחד וזה אחד {ב} בוררים להם דיין שלישי, א' ג' ואין צריך שיהיה הדיין השלישי <ב> ברצון הבעלי
- 20 דינים, ב' ושלשתם דנים אותם, שמתוך כך יצא הדין לאמתו. ב {ה} אפילו היה האחד שבריר בעל הדין ב' ד' חכם
- 21 גדול וסמוך, ג אינו יכול לכופ את בעל דינו שידון אצל זה, אלא ה' גם הוא ג' בורר ד' {ו} מי שירצה. הגה: ג' שמתוך
- 22 שזה בורר לו א' וזה בורר לו א' ו' הבעלי דינים {ג} צייתין להם, {ד} <ג> וגם הדיינים כל אחד מהפך בזכות אותו
- 23 שבריר אותו בכל מה שאפשר מצד הדין, והג' שומע טענות שניהם ופוסקים האמת (טור). ד' אם אינם יכולים
- 24 להשוות עצמם לברור להם שלישי, מנהיגי העיר יתנו להם ג'. ואם אין מנהיגים בעיר, ילך התובע לפני ג' ויכופו
- 25 הנתבע לדון לפנייהם. ה' וכן {ז} ז' אם ד' הנתבע מערים לברור דיין שאינו הגון כדי לשבת אצל דיין הגון, כופין
- 26 אותו לדון לפני ג', כמו שנתבאר לעיל סי' ג', או שיברור דיין הגון (טור). ו' ואם השנים הבוררים ח' א' יכולים
- 27 להשוות עצמן, יש אומרים {ח} דאין צריכין לברור שלישי (מהרי"ו סי' י"א). ה' ז' ויש אומרים ה' {ט} ט' דאם הנתבע
- 28 אומר שהוא יברור שנים והתובע גם כן שנים, והם יבררו חמישי, הרשות בידו, דכל זמן שהדיינים רבים יותר יוצא
- 29 (הדין לאמתו) (רמב"ן בפירושו לתורה
- 30 סעיף ב
- 31 כותבים: פלוני בירר את פלוני ופלוני בירר את פלוני. וכל זמן שלא כתבו, יכולין לחזור בהם; ומשכתבו, אין יכולין
- 32 לחזור בהם. {י} לפיכך אין כותבין אלא מדעת שניהם, ושניהם נותנים שכר הסופר. הגה: ח' וה"ה אם קנו מידו (נ"י
- 33 פ"ק דב"מ). ט' וי"א דמשטענו בפניהם אינן יכולים לחזור, אף על פי שלא כתבו (שם בשם הירושלמי). ונ"ל
- 34 דבמקום שאין דרך לכתוב: פלוני בירר פלוני וכו', משטענו בפניהם ו אין יכולים לחזור לכולי עלמא. י' <ד> י' ב' (
- 35 וכל מקום שאינו יכול לחזור, לא יכול גם כן לומר ו) שיוסיפו הדיינים. (ר"י נט"ו ח"ג).

- 1 פתחי תשובה חושן משפט סימן יג ס"ק א
- 2 סעיף א' (א) הרי אלו שני דיינים כו'. בגליון שו"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל נכתב בצידו, ואם ב' הדיינים שנבררו הם
- 3 קרובים זל"ז, יד הנתבע על העליונה ויכול להכריח התובע לברור לו אחר. תשובת רמ"א סי' ק"ד, עכ"ל. ועיין בגליון
- 4 המשניות [סנהדרין] ר"פ זה בורר בתוס' רע"ק אות (ה') [ח'], הביא שם ג"כ תשובת רמ"א הנ"ל קצת באורך:
- 5 נתיבות המשפט חידושים סימן יג ס"ק א
- 6 (א) ואין צריך שיהיה הדיין. וזה בדין תורה, אבל בפשרה צריך שיהיה גם השלישי ברצון הבעלי דינים. ש"ך
- 7 [סק"א]
- 8
- 9 פתחי תשובה חושן משפט סימן יג ס"ק ג
- 10 וגם הדיינים כל אחד מהפך כו'. כתב הסמ"ע [סק"ו], כלומר אף שהדיינים המבוררים אין להם לעשות כמו
- 11 שסברו הבע"ד כו', ועיין בטור [סעיף ח'] לשון הרא"ש בזה. ועיין בתשובת אא"ז פמ"א ח"ב סי' קנ"ט,
- 12 שכתב דאסור על פי הדין להקדים טענותיו תחילה לפני הבורר, וק"ו דאסור לפסוק לו שכר בשביל לזכותו
- 13 בדין, כי זה בורר לו אחד זבל"א כל תורת דיינים עליהם, והאריך שם בתוכחת מגולה על קלקול הדור
- 14 בענין זה, וסיים שראוי למנהיגי הדור להסיר המכשלה הזאת מישראל, וכן ראוי לנהוג באשר שמצוה [צ"ל
- 15 שחובה] על ישראל לפרנס דייניהם, וכל מעות הפסק שאנו אשכנזים נוטלים היו כמו שנותן לקופת הקהל
- 16 כדי לפרנס הדיינים, א"כ אם יהיה ריב בין אנשים ומנהיגי העיר רואים שצריכים לדון בזבל"א, יקצבו
- 17 מנהיגי העיר שכר להבוררים ולהשליש, ויגזרו בחרם על הנותן ועל המקבל שלא יתן ושלא יקבל שום
- 18 מתנה חוץ ממה שקצבו הקהל, וכל אחד לא יסדר טענותיו תחילה, אלא כשישבו שלשתן יטענו שניהם,
- 19 וגם לא יבררו האוהב והשונא אלא ברצון שני הצדדים, ע"ש. ועיין מ"ש לעיל סימן ז' סעיף ז' ס"ק ט':
- 20
- 21 שו"ת מהרי"ק סימן טז
- 22 ועוד נלע"ד דהא דאמר דלמאן דרחים ליה כולי לא לידון איניש כולי היינו דוקא בדיין מומחה לרבים ובאים
- 23 כולם לדון בפניו ועיקר הדין תלוי בו כגון שמקבלים אותו לדון יחיד מחמת המחאתו או מאיזה טעם שיהיה
- 24 ואפי' אם תמצא לומר שיש גם אחרים עמו מדבר ואין דן יחידי מ"מ הוא הראש מב"ד וברוב פעמים הדין
- 25 נחתך על פיו בכה"ג הוא דאמר דמדת חסידות הוא שלא ידון אותו. אבל כשזה ברור /בורר/ לו אחד עבורו
- 26 וכן האחר בורר לו אחד עבורו אפילו שזה בורר אוהבו גם האחר יברור אוהבו ויתברר הדין על פי הדיין
- 27 השלישי השוה לשניהם ואפי' משום מדת חסידות אין כאן דלא מבעיא בהך דלא לידון איניש כו' דודאי
- 28 הדעת נוטה ומכרעת כדכתבתי אלא אפילו בכל הני פסולים דהתם דא"ל פסולנא לך נראה דלא מפסולי
- 29 בזה בורר לו אחד כו' וכדפי' שהרי משנה שלמה היא בפרק זה בורר (דף כ"ג) זה פוסל דיינו של זה וזה
- 30 פוסל דיינו של זה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בזמן שמביא עליהם ראייה שהם קרובים או פסולים אבל
- 31 אם היו כשרים או מומחים אין יכול לפוסלן משמע דאין יכול לפוסלם כל זמן שהם כשרים או מומחים
- 32 ואפילו אית בהן חד מהני טעמי דפסולי דריש פרק בתרא דכתובות (דף ק"ה) והיינו משום דפשיטא
- 33 דארישא דמתניתין דהתם קאי דקתני זה בורר לו אחד כו' ושניהם בוררים להם עוד אחד דברי ר"מ וחכ"א
- 34 שני הדיינים כו' זה פוסל דיינו של זה כו' דר"מ כו' וחכמים אומרי' כולי אימתי וכו' הרי לך בהדיא דאהא
- 35 שזה בורר לו אחד וזה אחד קאי ומשום הכי אין יכול לפוסלו משום הני טעמא דקלישי דריש פרק בתרא
- 36 דכתובי' (דף ק"ה) דודאי התם שכל הדין או עיקר הדין תלוי בדיין הזה אם יהיה לבו נוטה כלל /תיבת
- 37 כלל השניה נראית מיותרת/ לצד זה מלצד זה איכא למיחש פן יבא לידי עיוות הדין אבל כשזה בורר לו
- 38 אחד וזה בורר לו אחד אף על פי שכתב רבינו אשר דאפילו הכי אין לדיינים לטעון טענה בשביל אותו
- 39 שבררו אם לא יהיה נראה בעיניו דין אמת אבל מ"מ פשיטא דמודה הוא דמי שמתברר מצד האחד נותן
- 40 לבו להבין את דבריו ולעיין בזכותו ומטעימו לדיין חברו וכן חברו בהפך וליכא למיחש בכה"ג פן יטה לזה
- 41 יותר מלזה כיון שעיקר הדין בשלישי שמכריע ביניהם וכדפיר' ושלוש מאתי הצעיר יוסף קולון בן מהר"ר
- 42 שלמה זלה"ה: